ЗА ДОКЛАДА НА ПРОФЕСОР БОГДАН БОГДАНОВ "ЕЗИКОВ ЗНАК, ЗНАЧЕНИЕ И НЕЩО"*

Представеният от проф. Богданов доклад е очевидно реторичен, теоретично оригинален и дискусионно-диалогичен. В него изглежда, че се дава отговор на стария въпрос, дали ораторът, когато говори, върши нещо. Говоренето е не само вършене, но и правене. Преди всичко, ясно трябва да се каже, че ни е предложен подвеждащо лек и четивен текст, почти без специална терминология, който всъщност е многопластов и с тежка проблематика, доклад, с вид на статия, но със съдържание на теоретична студия, представена тезисно и многоаспектно.

Докладът (като цялост) е безспорно семиотичен и по тема, и по подход, съдържа впечатляваща аргументация на тезата и внушава убеденост в изводите. Проблематиката за езиковия знак, значението и нещото е развита тезисно с постъпателна сложност. Основната позиция е, че всички речеви актове полагат съществуване + действане-правене. Знакът реферира към нещо и инферира към значение. Той едновременно означава и обозначава. Говоренето не само действа-прави, но и проектира нещо. Съществуващите (остензивни) предмети се изравняват с мисловните схеми и значенията, което пък създава възможност за т. нар. реификация.

В своето изследване на значението проф. Богданов изглежда, че застава на философската база на аналитичната философия от Остин и Стросън през Витгенщайн до Сърл и Брандом и основаното на т. нар. речеви актове прагматистко "разбиране за значение, което се схваща и като речево, и като извънречево действие-правене". Всъщност, обаче, проф. Богданов използва тези теории за пряко насочване в проблематиката за занчението, но за да ги преодолее чрез семиотиката на Ч. Пърс и чрез собствено семиотизиране да развие собствена семантична теория в действие (или на "езиковия знак, значението и нещото в режим на употреба").

Това семиотизиране с привеждането на речта към речевата дейност имплицитно води до обосноваване на теорията за значението като фундамент на обща теория за езика. Прагматисткото привеждане пък на речевата дейност към останалите човешки дейности, като не само съпътстващи ги, но и до голяма степен определящи ги, сигнализира за един вид знакова философия.

Във втората част (*Б.*) от доклада си проф. Богданов убедително представя цялата сложност на означаването с проблемите на атрибуциията, полисемията, предикацията, комплексността на копулата и действащите едновременно (и практически смесените до неразличимост) означаване и обозначаване, както и значението и нещото. Атрибуцията, като имплицитна предикация в означаването, експлицитната предикация на твърденията, систематизацията на дефиницията, както и едновременната многозначност на копулата *съм* = екзистенциалност (*има*) и партиципация (в клас), процесуалност (*става*) и състояние (предикат) прекалено утежняват модела на значението, но пък значително го динамизират.

---

* Дискусия от семинара "Науката – разбирана и правена", НБУ

Тази напрегната динамика убеждава в многопластовостта и разнопосочността на значението, но вероятно е възможно да се доловят повтарящи се (итеративни ритмико-хармонични) моменти в тази динамика на значението, за да може да бъде обхванат процесът от някаква схема. Сложността на термонологичната парадигма на теорията на проф. Богданов за значението, заедно с езиковия знак и нещото, трудно може да бъде в достатъчна степен разбрана без привеждането й към съответни изкуствено статични, но диалектични термини.

1. Значението, (сетивният) знак и предметът образуват триъгълната семиотична структура на езиковия знак (в широк смисъл), но и нещото-предмет, и знакът, и значението не само се дублират (в непосредствен обект и динамичен обект и в непосредствена и динамична интерпретанта, както при Пърс), но се утрояват, като всеки термин от трите върха на триъгълника образува свой триъгълник. Така нещото-предмет е и конкретен предмет, и предмет-образец, който остензивно го обозначава като знак, и същност на предмета, която той идентификационно автонимично означава. Значението, освен себе си, реификационно се въплъщава в (предметно) нещо, което му е знак и като един вид знак означава други значения. Същото (вероятно) става и с думата като сетивен знак, която значи себе си, обозначава предмета и означава значението.

2. Всяко нещо в семиозиса добива (атрибутивна) качествена определеност, но и бива същностно категоризирано. Това (със спецификата на съответните промени) се дублира в приписването на качество в предикацията, което е и общо качество, което го включва в съответен клас (т. е. явява се като дефиниция). Явната пропозиционална предикация (като съждение-твърдение) чрез копулата постулира (същностно) съществуване на нещото, принадлежността му към клас (с общо качество) и съответно адекватен на също съществуващ клас от неща. Така се достига до двойното дублиране на значението (като предметна обща (доксична) интерпретация) с нещото и с неговата същност (или идейна интерпретация).

3. Така означаването в знака винаги се смесва динамично (и в двете посоки) с обозначаване не само по (синекдохичния) принцип за движението между конкретно и абстрактно и обратно, но и чисто заместващо (метонимно-автонимично), когато значението реификационно замества предмета (когато е от неостензивен тип), а защо не и метафорико-автонимично (персонификационно-ретотично), когато значението алегорично персонифициращо героизира неостензивни абстракции на идеала или остензивни неживи предмети – в атрибути.

И накрая, в цялостния знаков триъгълник, предметът се назовава метонимично с друга дума (знак на също цял знаков триъгълник) за друго нещо, създаващо устойчиво сходство и по класова принадлежност, и по предметна близост. Метафоричното назоваване създава прилика между неживи и живи, одушевени и персонифицирани и съответно смесване на класове. Синекдохичното преназоваване пък създава класовете на емблематичните части на дадено цяло и в края на краищата – от собствено (индивидуално, единично в клас) в нарицателно и – обратно.

И всичко изброено е значение.

Значение е дори и схемата-проект на още несъществуващи неща, но и на (ставащите и доизграждащите се) съществуващи неща, а защо не и за постоянно

действащите процеси на прекомбиниране и преструктуриране на цялостната езикова картина на света.

Общата схема на всяко възможно значение също е значение, както и в случая.

Всички тези значения на значението се мултиплицират в текста според неговата сложност. Но текстът е все пак смислово ограничен от повтарящата се в него темо-ремна (герой-действия) структура и като текст се свежда до разказ-наратив, т. е. е структуриран не само като пряк (дискурсивен) речев акт (или такава поредица) а и като разказ. Постоянното смесване между говорене и разказване е неизбежно и нормално и за обикновеното говорене. И тук възниква проблемът, доколко е методологически продуктивно делението между речеви и неречеви действия (по аналогия напр. с битово-производствения хабитуален жестуален праксис и жестовата "пропозиционална" комуникация), след като, в края на краищата, всяко човешко действие-правене е и "проектно-протенциално", и "резултативно-ретенциално" интерпретирано. Изглежда, че този проблем ясно се проявява при прехода от прагматиката на говоренето (дискурс) към структурата на разказа (наратив). Именно в разказа ясно се различават (репортажните) представяния-описания на прагматичните действия-правения от (коментарните) интерпретативни говорения за тези действия, тъй като смяната на едните с другите отделя епизодите, сменя езиковите времена и води до разказ в разказа.

Може би е възможно да се говори и за още един вид значение - стереотипа. Той също в много голяма степен е значение (с всички изброени подзначения), но той е и това, което в прагматизма се нарича избрани общи "норми и диспозиции" или резултат на практическия опит. Те вероятно също са обществено-индивидуално споделени резултати на общественото мнение (докса) и сигурно са основен вид значение. Трудно е да не се приема това значение-резултат като езиково, макар и получено в речта и проявяващо се в речевите актове. С други думи, дали стереотипът не е по-интересен като вид вътрешна (интуитивна фигуративно-конструктивна) форма, семантична мотивация на думата и развойна форма на значението (както е смятал А. Марти, пренебрегван откривател и предшественик на теориите за речевите актове), отколкото прагматистките бихейвиористични навици, психологически диспозиции и логически норми .

Изглежда, че и според проф. Богданов принципът на означаването (методически) предхожда (и създава) знака и характерна специфика на значението е неговият символизъм. Може би символизмът на езиковия знак, като (акт) експресия (към другите), но и връщаща се обратно импресия, "обективира субектното, както и субективира обектното" (Хумболт). При това положение изглежда, че образът на нещото (предмет) и най-вече символичният образ или думата може да свърже в цялостна схема и вътрешно да динамизира речевия процес, както и да различи ролите на езиковото значение и да обясни функциите във функционирането на езиковия знак.

И накрая, най-интересно би било да чуем мнението на проф. Богданов за ролята на вътрешния образ на предмета в думата-знак като това символично

особено, което е необходимо, за да се съзерцава в него отделното *нещо* “алегоризиращо” динамично (да бъде “видяно като живо”) и включващо и включено в цялото на интуицията, както и за да се мисли то ”схематизиращо” и логически непротиворечиво, дискурсивно сложно или динамично множествено.

Иван Касабов